

Мініна І.С.

Аспірант кафедри Політології ОНПУ

ratio.et.scientia@gmail.com

С.М. ЯМПОЛЬСЬКИЙ ЯК ОРГАНІЗАТОР ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІКИ В ОДЕСЬКОМУ ПОЛІТЕХНІЧНОМУ ІНСТИТУТІ

У роботі висвітлена діяльність доктора економічних наук, професора, академіка Національної академії наук України С. М. Ямпольського на посаді ректора Одеського політехнічного інституту. Розглянуто та проаналізовано взаємозв'язок між організаційною та науковою працею вченого в ОІІ.

Ключові слова: С. М. Ямпольський, економіст, система вищої освіти, інститут, ректор, Одеський політехнічний інститут.

Стефан Михайлович Ямпольський (1906-1998 рр.) – видатний український вчений, доктор економічних наук, професор, академік Національної академії наук, багатогранний фахівець та видатний освітній діяч.

Вчений народився 21 грудня 1906 р. у м. Ізюм Харківської області у багатодітній родині робітників. Намагаючись допомогти родині, у свої 15 неповних років, він вже працював молотобійцем разом з батьком. Після закінчення індустріально-технічної профшколи у 1924 р. працював в Ізюмських залізничних майстернях Донецької залізниці [1, с. 388]. Тривалий час він поєднував навчання з трудовою діяльністю.

Свої перші кроки в науці Стефан Михайлович зробив у Харківському інституті народного господарства, вступивши у 1927 р. на перший курс робітничого факультету. По його закінченні продовжив навчання на промисловому факультеті Харківського інституту народного господарства, на основі якого у 1930 р. був утворений Харківський інженерно-економічний інститут. Після закінчення в 1932 р. машинобудівного факультету інституту С. М. Ямпольського, як найкращого студента залишають в аспірантурі для підготовки до наукової та педагогічної діяльності в галузі економіки, планування й організації машинобудування [2, арк. 6]. Його науковим керівником був видатний радянський економіст, науковець, публіцист, професор Харківського державного університету, один з провідних теоретиків економічної реформи 1965 р. Овсій Григорович Ліberman, якій був очолював кафедру організації та планування машинобудівної промисловості [3, с. 196].

3 грудня 1931 р. Стефан Михайлович займав посаду заступника декана машинобудівного факультету Харківського-економічного інституту. Згодом працював деканом загально-технічного, машинобудівного факультетів, завідувачим учбовою частиною інституту, заступником директора з навчальної та наукової роботи, а з 1938 р. до 1941 очолював інститут [4, с. 77]. На цій посаді наукові пошуки Стефана Михайловича були пов'язані з вдосконаленням системи технологічного планування, розробкою методів скорочення технологічного циклу виробництва, з питаннями технічної підготовки виробництва, проблемами створення, виробництва і впровадження нових конструкцій машин тощо. На основі результатів цих розробок Стефан Михайлович підготував та захистив у червні 1941 р. кандидатську дисертацію на тему «Основні питання технічної підготовки виробництва в зв'язку з проблемою швидкісного освоєння машин» [5, с. 5], в

якій вперше було сформульовано и обґрунтовано наукову концепцію технічної підготовки виробництва, як однієї з найважливіших умов швидкісного освоєння машин.

На початок другої світової війни інститут тимчасово законсервували, а професорсько-викладацький склад був направлений для роботи в оборонних галузях промисловості. С. М. Ямпольського у 1942 р. направляють на один з заводів Наркомату озброєння в якості керівника планово-виробничого відділу [1, с. 389]. Повертається до системи вищої освіти Стефан Михайлович лише під кінець війни – з 1 квітня 1944 р. його було призначено ректором Львівського політехнічного інституту, де він пропрацював до 1956 р. [2, арк. 7]

У 1957 р. за рішенням Центрального Комітету Компартії України С. М. Ямпольський був назначений ректором Одеського політехнічного інституту [4, с. 77]. З приходом нового ректора розгорнулася велика робота з приводу значного розширення матеріально-технічної бази інституту. Завдяки ініціативі та політиці нового керівника відбулося значне розширення профілю підготовки майбутніх спеціалістів інституту.

Як і будь-які перетворення, що вимагають зміни усталених стереотипів, діяльність С. М. Ямпольського викликала хвилю неприйняття. Однак, Стефан Михайлович наполегливо продовжував свою лінію по перетворенню інституту. В Одесу зі Львова, новий ректор навіть викликав Б. М. Зукіна – проректора з адміністративно-господарської роботи, з яким він працював у Львівському інституті [6, с. 41].

Відкриття нових спеціальностей проходило в неприродній послідовності. Замість прийнятої схеми «спочатку – кадри, а потім - спеціальність», ректор діє іншим способом, а саме домагається у міністерстві відкриття тієї чи іншої спеціальності, а вже потім починає займатися підготовкою викладачів потрібного профілю. Такий підхід вимагав граничної мобілізації професорсько-викладацького складу для виконання поставленої задачі. За такою схемою створювалися спеціальності «автоматика та телемеханіка» та радіотехніка. В інституті не було жодного спеціаліста радиста, ні бази, ні на чому вчитися, ні чим вчити. Викладачі, котрі хоч якимось чином були зв'язані з електрикою, ставали автоматниками, радистами, електронниками та ін. Стефан Михайлович виходив з того, що, якщо очікувати поки доберуться кадри, укомплектуються штати, процес відкриття спеціальностей затягнеться на роки, а можливо, й ніколи не реалізується та залишиться на стадії побажань [6, с. 42].

Вже у 1965 р. інститут готував інженерів з 23 спеціальностей. Були створені нові спеціальності та факультети прогресивних напрямків, зокрема, факультет радіоелектроніки зі спеціальностями: напівпровідникові матеріали, електроакустика і ультразвук, ультразвукова техніка, промислова електроніка і радіоапаратура; хіміко-технологічний та теплоенергетичний факультети [5, с. 10].

Інститут збагатився сучасними, добре обладнаними лабораторіями газових турбін, напівпровідників, радіоактивних ізотопів, застосування ультразвуку у промисловості, органічного синтезу та багато інших, що дало можливість значно активізувати науково-дослідну роботу. Посилилась співпраця інституту з виробництвом, встановилися нові, ефективні форми творчих зв'язків одеських політехніків з інженерами-виробниками [7]. Наукові відкриття, винаходи набувають у цей період всесоюзне визнання, колектив інституту удостоюється вищих нагород Всесоюзної виставки досягнень народного господарства.

Коли С. М. Ямпольський почав працювати у ОПІ, він відразу поставив питання про створення бази відпочинку для студентів за межами міста. Ця ініціатива не зустріла розуміння у громади інституту. Існувала думка, що інститут має човнову станцію в Отраді, тому не має сенсу будувати нову базу. Але, незважаючи на протести у 1958 р. в Караліно-Бугазі починається будівництво спортивно-оздоровчого табору «Чайка» [6, с. 43].

Також були розроблені споруди корпусів радіотехніки і хіміко-технологічного факультету, теплотехнічної лабораторії та студентського містечка на декілька гуртожитків, Палацу спорту з олімпійських норм, бібліотеки, Палацу культури.

За дорученням директивних органів, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР С. М. Ямпольський докладав багато зусиль для організації філіалу Одеського політехнічного інституту у м. Севастополі. Відповідальність у виконанні завдань, активність та ініціатива дозволили Стефану Михайловичу в найкоротші терміни організувати філіал інституту і сформувати його профіль як майбутнього приладобудівного інституту, забезпечити його необхідними навчальними приміщеннями та гуртожитками, лабораторним спорядженням і кадрами високої кваліфікації [5, с. 10].

Завдяки діяльності в області дослідження наукових проблем економіки створення й освоєння нової техніки, великому досвіду практичної діяльності, С. М. Ямпольського було направлено у докторантуру Інституту економіки АН СРСР для завершення докторської дисертації за темою «Шляхи прискорення створення і освоєння нових знарядь виробництва у машинобудуванні», яку він захистив на вченій раді Секції суспільних наук АН УРСР у 1961 р. В цьому ж році ВАК присвоює Стефану Михайловичу вчений ступінь доктора економічних наук й звання професора [1, с. 390].

Науковець продовжував активно досліджувати актуальні проблеми економіки науково-технічного прогресу. У 1964 р. світ побачили монографія «Економіка освоєння нових конструкцій машин» та стаття «Механізація і автоматизація інженерної праці в органах технічної підготовки виробництва» [5, с. 11]

Одеський політехнічний інститут під керівництвом Стефана Михайловича виростає в один з найпрогресивніших центрів вивчення проблем економіки в Україні. Завдяки особистим дослідженням вченого, його діяльності з розбудови та розширення університету, ОПІ і до сьогоднішнього дня, успішно підготовлює висококваліфікованих спеціалістів, що володіють широким науково-технічним і політичним кругозором.

Список використаних джерел

1. Дерев`янкін Т. І., Стешенко В. С. Пам'яті Стефана Михайловича Ямпольського (1906-1998) / Т. І. Дерев`янкін, В. С. Стешенко // Історія народного господарства та економічної думки України: Зб. Наук. Праць. – Вип. 39-40. – К., 2007. – С. 388-391.
2. Архів ОНПУ. – Ф. Р-126. – Оп. 12. – Спр. 412 (Особова справа С.М. Ямпольського). – 20 арк.
3. Аблов А. С. Ліберман / А. С. Аблов // Енциклопедія історії України. – Т. 6. – К: Наукова думка, 2009. – С. 196-197.
4. Видатний учений і організатор науки та вищої школи [До 90-річчя С. М. Ямпольського] // Економіка України. – 1996. – № 12. – С. 77.
5. Ямпольський Стефан Михайлович / Вступ. ст. Н. Г. Чумаченко, Ю.Н. Пахомов, Н. С. Герасимчук, С. В. Козаченко / Библиограф. указатель, сост. И. Н. Мирянова /

- Редколлегия: Сытник К. М., Тронько П. Т., Бабичев Ф. С. [и др.]. – К.: Наук. думка, 1986. – 76 с. – (Библиография ученых УССР / АН УССР).
6. Как молоды мы были или 40 лет спустя / Б.А. Степаненко, Л.Б. Загурская, В.П. Малахов, Г.М. Скороход, В.И. Бондарь. – О.:Астропринт, 2000. – 240 с.
 7. ДАОО. – Ф. Р126. – Оп. 5. – Спр. 27 (Стенограммы совещаний по вопросам методики преподавания). – 96 арк.

Minina I. S.

S.M. YAMPOLSKIY AS AN ORGANIZER OF RESEARCHES ON PROBLEMS OF ECONOMICS IN THE ODESA POLYTECHNIC INSTITUTE

The article highlights the activities of Doctor of Economics, professor, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine S. M. Yampolsky as rector of the Odessa Polytechnic Institute. The considered and analyzed the relationship between the organizational and the scientific activity of the scientist in the OPI.

Key words: S.M. Yampolsky, an economist, the system of higher education, institute, rector, Odessa Polytechnic Institute.